ارزیابی ویژگی‌ها و ساختار پایان‌نامه‌های دانش‌آموختگان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد

حسین فلاح‌زاده*، سهراب محبّ، فاطمه عزالدینی

چکیده

مقدمه: پایان‌نامه‌ها به عنوان یکی از منابع مهم اطلاعاتی به شمار می‌آیند. هدف از این مطالعه ارزیابی خصوصیات و ساختار پایان‌نامه‌های دانشجویان از نظر روش تحقیق بود.

روش‌ها: در این مطالعه توصیفی، کلیه پایان‌نامه‌های دانش‌آموختگان رشته دندانپزشکی از سال ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۳ به تعداد ۱۷۶ جلد از نظر ساختار پژوهش، نوع مطالعه و نتایج مورد بررسی قرار گرفت.

نتایج: سی و هفت و نیم درصد پایان‌نامه‌ها توصیفی، ۱۷/٦ درصد تجربی، ۱٦/٥ درصد توصیفی- تحلیلی، ٦/٨ درصد تحلیلی و ٨ درصد کارآزمایی بالینی بودند. ده و دو دهم درصد پایان‌نامه‌ها از نظر نگارش و روش تحقیق نمره کیفیت عالی، ٦٤/٨ درصد نمره کیفیت خوب، ٢٤/٢ درصد نمره کیفیت متوسط و ۰/٦ درصد نمره ضعیف داشتند.

نتیجه‌گیری: باید نظارت بیشتر روی کیفیت پایان‌نامه توسط اساتید راهنما و هدایت دانشجویان به سمت موضوعات تحلیلی و تجربی صورت گیرد. همچنین لزوم آموزش بیشتر روش تحقیق و آمار به دانشجویان و تدوین الگویی جامع برای نگارش پایان‌نامه‌ها چشمگیر است.

واژه‌های کلیدی: ساختار پایان‌نامه، پایان‌نامه، تحقیق، دندانپزشکی.

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / بهار و تابستان ۱۳۸۷؛ ۸(۱): ۱۵۴ تا ۱۵۷

مقدمه

پایان‌نامه گزارشی است کامل از یک تحقیق که محقق آن را به عهده گرفته و به پایان رسانیده است. مشروط بر این که مراحل موضوع بحث را از همان زمانی که به شکل سوژه یا اندیشه‌ای بوده، تا وقتی که به شکل نتایج مدون و مرتب، با ادله، براهین، مدارک مستدل شده است، در برگیرد(۱تا۳). پایان‌نامه یا رساله معمولاً اولین تجربه تحقیقاتی دانشجو است و دانشجویان دوره کارشناسی ارشد و دکترا موظف به نگارش آن هستند. به همین دلیل، پایان‌نامه دانشجویی از اهمیت خاصی برخوردار است و هرگونه توجه و دقت در امر پایان‌نامه نویسی و ارتقای کیفیت آن در آینده تحقیقاتی کشور بسیار مفید خواهد بود(۲و٤).

موضوعات پایان‌نامه‌ها می‌توانند انعکاسی از خط سیر پژوهشی دانشگاه باشند که به صورت تدریجی، در جهت دادن به فعالیت‌های علمی دانشگاه و کسب اعتبار علمی آن دخیل می‌باشند(۱و٥). مطالعه حاضر به منظور تعیین ویژگی و ساختار پایان‌نامه‌های دانش‌آموختگان رشته دندانپزشکی طراحی گردید، تا پایان‌نامه‌ها با توجه به استانداردهای نگارش پایان‌نامه و روش تحقیق مورد بررسی و ارزیابی دقیق قرار گیرند.

روش‌ها

این مطالعه به صورت توصیفی انجام گردید. به روش سرشماری، کلیه پایان‌نامه‌های دانش‌آموختگان رشته دندانپزشکی از سال ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۳ مورد بررسی قرار گرفتند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات به صورت چکلیست بررسی مستندات،

* **آدرس مکاتبه:** دکتر حسین فلاح‌زاده (استادیار)، گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی، یزد.
hofaab@yahoo.com
سهراب محب، دندانپزشک؛ دکتر فاطمه عزالدینی، دانشیار گروه رادیولولوژی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد
(afsan40@yahoo.co.uk).

این مقاله در تاریخ ۸۵/۷/۵ به دفتر مجله رسیده، در تاریخ ۸٦/٤/۲۱ اصلاح شده و در تاریخ ۸٦/۹/۳۰ پذیرش گردیده است.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

محقق‌ساخته بود که توسط یک نفر ارزیاب از طریق بررسی پایان‌نامه‌ها تکمیل می‌گردید. روایی پرسشنامه به وسیله اخذ نظر کارشناسی از اساتید تأمین شد و برای تأمین پایایی، کلیه پایان‌نامه‌ها توسط یک نفر تکمیل شد.

برای تعیین نمره کیفیت پایان‌نامه، به سؤالاتی که پاسخ بلی و خیر داشتند، نمره ۱ و صفر تعلق گرفت و به سؤالاتی که پاسخ آنها «کامل»، «ناقص» و «نداشت» بود، نمره ۱ یا ۰/۵ و یا صفر داده شد. برای ۵ سؤال که اهمیت بیشتری داشتند، نمرات به صورت ۱/۵، ۱ و صفر تغییر می‌کرد.

نمره کیفیت پایان‌نامه، با توجه به موارد پیش‌گفت و دارا بودن هر یک از امتیازهای تعریف شده، به صورت امتیاز صفر تا ۲۰ توسط محقق محاسبه گردید. پس از مشخص شدن نتایج، اطلاعات وارد رایانه شد و با استفاده از نرم‌افزار SPSS-13 و آمار توصیفی و آزمون‌های t-test و تحلیل واریانس نتایج تجزیه و تحلیل شد.

نتایج

در این پژوهش، در مجموع ۱۷۶ پایان‌نامه دندانپزشکی مورد بررسی قرار گرفت که ۲۲/۷ درصد مربوط به بخش اندو، ۱۴/۲ درصد مربوط به بخش پریو، ۱۲/۵ درصد بخش ترمیمی، ۱۱/۴ درصد بخش جراحی، ۱۰/۲ درصد رادیولوژی، ۹/۱ درصد بخش پروتز، ۶/۸ درصد بخش بیماری‌های دهان و دندان، ۶/۸ درصد ارتودنسی، ۳/۴ درصد اطفال، ۱/۷ درصد آسیب‌شناسی و ۱/۲ درصد خارج از دانشکده بودند. تعداد دانشجویانی که در یک پایان‌نامه شرکت داشتند، در ۸۳/۵ درصد یک نفر، در ۱۴/۲ درصد دو نفر و در ۲/۳ درصد سه نفر بودند.

نود و هفت و هفت دهم درصد پایان‌نامه‌ها دارای یک استاد راهنما و ۲/۳ درصد دارای دو استاد راهنما بود. چهل و سه و دو دهم درصد پایان‌نامه‌ها استاد مشاور نداشت و ۵۵/۷ درصد دارای یک استاد مشاور و ۱/۱ درصد دارای دو استاد مشاور بود.

یافته‌های این مطالعه نشان داد که رعایت استانداردهای نگارش پایان‌نامه در بخش‌های مختلف آن متفاوت است، به نحوی که در قسمت بیان و اهمیت مسأله، در ۱۰۱ مورد (۵۷/۴ درصد)، چگونگی ذکر منابع و بررسی متون در ۱۵۵ مورد (۸۸/۱ درصد)، مناسب بودن اهداف تحقیق در ۱۶۱ مورد (۹۱/۵ درصد)، سؤالات و فرضیات در ۱۵۳ مورد (۸۶/۹ درصد)، تنظیم متغیرها در ۱۰۴ مورد (۵۹/۱ درصد)، صحیح بودن روش نمونه‌گیری در ۱۲۲ مورد (۶۹/۳ درصد) محاسبه صحیح حجم نمونه در ۱۲۲ مورد (۶۹/۳ درصد) مشاهده شده است.

هفتاد و دو و هفت دهم درصد پایان‌نامه‌ها کاملاً به اهداف مورد نظر دست یافته بودند و در ۲۷/۳ درصد فقط به برخی اهداف پاسخ داده شده بود. جدول یک نوع مطالعه را در پایان‌نامه‌های مورد بررسی نشان می‌دهد.

جدول ۱: توزیع فراوانی نوع مطالعه در پایان‌نامه‌های دانش‌آموختگان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد

نوع مطالعه	فراوانی
توصیفی	٦٦(٪۳۷/۵)
تجربی	۳۱(٪۱۷/٦)
توصیفی- تحلیلی	۲۹(٪۱٦/۵)
کارآزمایی بالینی	۱٤(٪۸)
تحلیلی گذشته‌نگر	۹(٪۵/۱)
تحلیلی آینده‌نگر	۳(٪۱/۷)
سایر موارد	۲٤(٪۱۳/٦)
جمع	۱۷٦(٪۱۰۰)

میانگین نمرات کیفیت پایان‌نامه از نظر نگارش و روش تحقیق برابر ۱/۷۱±۱٤/۸۵ بود که ۱۰/۲ درصد دارای نمره عالی (۱۷/۱ تا ۲۰)، ٦٤/۸ درصد نمره خوب (۱٤/۱ تا ۱۷)، ۲٤/٤ درصد نمره متوسط (۱۰/۱ تا ۱٤) و ۰/٦ درصد نمره ضعیف داشتند.

بحث

در مطالعه حاضر، نزدیک به یک سوم پایان‌نامه‌ها توصیفی بودند و کارآزمایی بالینی و مطالعه تجربی سهم کمتری از پایان‌نامه‌ها را به خود اختصاص داده بودند.

در مطالعه‌ای که در سال ۱۳۸۲ بر روی پایان‌نامه‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شده مشخص گردیده که ٤۷/۷ درصد پایان‌نامه‌ها توصیفی، ۲۲ درصد توصیفی- تحلیلی، ۰/٦ درصد تحلیلی و ۲۹ درصد مطالعات تجربی بودند. مقایسه این نتایج با مطالعه حاضر

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

نشانگر بیشتر بودن پایان‌نامه‌های از نوع تحلیلی در بین دانشجویان دندانپزشکی در مطالعه ما بوده است. در مطالعه‌ای در انگلستان، بیش از نیمی از مطالعات از نوع توصیفی بودند و تنها ۱۷ درصد از نوع کارآزمایی بالینی بوده است(٦).

در خصوص رعایت استانداردهای لازم در نگارش قسمت‌های مختلف پایان‌نامه در این مطالعه، اکثریت پایان‌نامه‌ها نمره کیفیت خوب و بالاتر از آن را دارا بودند (۷۵ درصد). در مطالعه‌ای که در سال ۱۳۷۱ در دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شد، کمتر از ۱۰ درصد پایان‌نامه‌ها بطور کامل معیارهای یک تحقیق علمی را دارا بودند(۷).

نتیجه‌گیری

در مجموع، با توجه به نتایج مطالعه فوق و سایر منابعی که در این زمینه وجود داشت، به منظور بهبود کیفیت پایان‌نامه‌ها موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

روش تحقیق به صورت عملی به دانشجویان، خصوصاً دانشجویان دوره تکمیلی دندانپزشکی و بهداشتکاران آموزش داده شود؛

دانشجویان دندانپزشکی به سمت مطالعات تحلیلی و کارآزمائی‌های بالینی هدایت شوند؛

برای سرپرستی پایان‌نامه‌ها توسط استاد راهنما و مشاوران همکاری بیشتری صورت گیرد؛

الگویی استاندارد توسط مسؤولین پژوهشی برای نگارش پایان‌نامه‌ها در نظر گرفته شود.

منابع

1. Jafary F, Tabibian F, Fatemi T. [Structure and characteristics of postgraduate dissertations of Isfahan university of medical science]. Iranian Journal of Medical Education 2003; 9: 15-22. Persian
2. Higginson I, Corner J. Postgraduate research training: the PhD and MD thesis. Palliat Med 1996 Apr; 10(2): 113-8.
3. Gitanjali B, Raveendran R. Teaching research methodology to postgraduates: is dissertation the only method? Natl Med J India 1998 Jan-Feb; 11(1): 23-5.
4. Ghaemzade MR. [Baresie kaifi Payannamehaye erae shode dar maghateea doctoray omumi be daneshkade pezeshki daneshgah olumepezeshki Iran 1992-1997]. Toluea Behdasht 2003: 3(2): 2-4. Persian
5. Mauch JE, Park N. Guide to the successful thesis and dissertation: a handbook for students and faculty. 5th ed. New York: CRC. 2003.
6. Fowkes FG, Garraway WM, Sheehy CK. The quality of health services research in medical practice in the United Kingdom. J Epidemiol Community Health 1991 Jun; 45(2): 102-6.
7. Akrami R. [Arzyabiye payannamehaye karshenasi arshade ketabdari az nazare karborde raveshhaye tahghigh dar anha 1976-1991 dar se daneshghahe Tehran, Shiraz va Oloumpezeshki Iran]. Payannameh karshenasi arshad. Isfahan: Daneshkade Modiriat va Etelaresani, Daneshghahe Oloumpezeshki Isfahan. 1992. Persian

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

Evaluating the Characteristics and Structure of Dentistry Graduated Students' Theses in Shahid Sadughi University of Medical Sciences

Fallahzadeh H, Moheb S, Ezzedini F.

Abstract

Introduction: *Theses are considered as one of the main sources of information. The aim of this study was to evaluate the characteristics and structures of students' theses as well as their research methodology.*

Methods: *In this descriptive study, all dentistry students' theses from the year 1998 till the year 2004 (176 theses), were investigated based on the aspects of thesis' structure, research methodology, and the results.*

Results: *Thirty seven point five percent of theses were descriptive, 17.6% were experimental, 16.5% were descriptive-inferential, 6.8% were inferential, and 8% were clinical trials studies. Ten point two percent of the theses gained excellent quality score, 64.8 percent gained good quality score, 24.2 percent gained moderate quality score, and 0.6 percent gained poor quality score in writing and research methodology.*

Conclusion: *More supervision should be placed on theses quality by supervisors. It is also suggested to encourage students towards inferential and experimental studies. Moreover, the need to train students in regard to research methodology and statistics is emphasized and it is recommended to develop a comprehen-sive guideline for writing theses.*

Keywords: Thesis structure, Thesis, Research, Dentistry.

Addresses:

Corresponding Author: Hossein Fallahzadeh, Assistant Professor, Department of Statistics and Epidemiology, School of Health, Shahid Sadughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran. E-mail: hofaab@yahoo.com

Sohrab Mohebb, General Dentist, Shahid Sadughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

Fatemeh Ezzedini, Associate Professor, Department of Radiology, School of Dentistry, Shahid Sadughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran. E-mail:afsan40@yahoo.co.uk

Source: Iranian Journal of Medical Education 2008 Spr & Sum; 8(1): 154-156.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]